

Eduskunta, Perustuslakivaliokunta

LAUSUNTO

21.4.2026

Viite: Perustuslakivaliokunnan lausunto- ja kuulemispyyntö, kokous 23.4.2026

EOAK/3167/2026 Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusasiamiehen kanslian lausuntoa yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp). Valtuutettu antaa eduskunnalle kerran neljässä vuodessa kertomuksen yhdenvertaisuuden toteutumisesta (yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 8 §:n 1 mom.). Kyseessä on tietojeni mukaan ensimmäinen kerta, kun perustuslakivaliokunta käsittelee yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävä ylimpänä laillisuusvalvojana on perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista. Tämän lisäksi sen tehtävänä on yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaporttijana ja naisiin kohdistuvan väkivallan raporttijana. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on yhdenvertaisuuslainsäädännön ensisijainen valvoja.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, kuten muutkin erityisvaltuutetut, ovat ylimpänä laillisuusvalvojana toimivan oikeusasiamiehen valvontatoimivallan piirissä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi myös tehdä oikeusasiamiehelle kantelun.

Oikeusasiamiehen käsiteltäväksi asia voi tulla kanteluna, oikeusasiamies voi ottaa asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan sekä oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviiin asioihin (eduskunnan oikeusasiamiehestä

annettu laki 3 ja 4 §). Tästä johtuen en lausunnossani yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta arvioi valtuutetun toimintaa kertomuksessa tarkasteltuna ajanjaksona tai valtuutetun esittämiä suosituksia.

Oikeusasiamies antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista. (PL 109 §:n 2 mom. sekä laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 13 §:n 1 mom.). Niiltä osin kuin on ollut aihetta, kertomuksissa on käsitelty myös yhdenvertaisuusvaltuutetun valvontaa.

Valiokunta on vastikään käsitellyt oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2024. Tästä antamassaan mietinnössä perustuslakivaliokunta on korostanut ”[h]yvin vakiintunutta käytäntöä, jonka mukaisesti valiokunta ei ole yleensä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksia käsitellessään erikseen arvioinut ylimpien laillisuusvalvojen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja”. Lisäksi valiokunta on painottanut laillisuusvalvonnan riippumattomuutta. (PeVM 1/2026 vp, kohta 3 ja siinä viitattut lausunnot).

Oikeusasiamies
Jari Råman

Esittelijäneuvos
Heini Färkkilä

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.